

Boekman, maart 2009

De kunstsubsidies en het Huis van Thorbecke

Nieuwe perspectieven op samenwerking en debat

Cor Wijn

Nu de stelselherziening van minister Plasterk zijn beslag heeft gekregen en de gedachtewisseling met het parlement over de Cultuurnota 2009-2012 is afgerond, is het tijd om de balans op te maken. Hoe moet de samenwerking tussen de cultuurfondsen, de steden en de provincies in de toekomst gestalte krijgen? En welke rol kan de rijksoverheid straks nog vervullen?

De stelselherziening zoals door minister Plasterk doorgevoerd, was volgens velen onafwendbaar. Op de argumentatie die al door zijn voorganger Van der Laan in haar nota *Verschil Maken* (september 2005) naar voren werd gebracht, is nooit veel weerwoord gekomen.ⁱ Van der Laan stelde indertijd, kort samengevat, dat de verdeling van de rijkssubsidies ondoorzichtig, ingewikkeld en gesloten was geworden. In *Verschil Maken* pleitte zij voor een grotere diversiteit in soorten subsidies en zij sprak daarbij de verwachting uit dat dit zou leiden tot meer debat over de hoofdlijnen van het culturele beleid. Het causale verband tussen deze twee elementen heb ik echter nooit helemaal begrepen. Zeker; de diagnose van de kwaal was juist. Maar bij de therapie waarvoor werd gekozen leidde tot opvallend weinig discussie, terwijl er toch vraagtekens bij geplaatst kunnen worden.

Geen debat over hoofdpunten

In *Verschil Maken* stelde Van der Laan dat er een eenzijdige en ongezonde oriëntatie was ontstaan op het ene, allesbepalende subsidiebesluit van de minister. De systematiek lokte volgens haar uit dat steeds meer instellingen bij het Rijk gingen aankloppen, waardoor een almaar wassende stroom aan subsidieaanvragen was ontstaan.

De richting waarin een overheid de oplossing voor zo'n probleem zoekt, is altijd dezelfde: territoriale of functionele decentralisatie. Opvallend echter was het dat, terwijl Van der Laan nota bene had geschreven dat het cultuurpolitieke debat gereanimeerd moest, er geen enkele discussie was over de twee meest cruciale zaken: (1) de keuze voor functionele decentralisatie boven territoriale en (2) het onderscheid dat werd geïntroduceerd tussen functies die onder directe ministeriële verantwoordelijkheid blijven en functies die onder indirecte rijksverantwoordelijkheid worden gebracht. In de periode vanaf september 2005 (het moment van verschijnen van *Verschil Maken*) tot nu ging het debat, als vanouds, vooral over de vraag hoeveel geld de minister tot zijn beschikking heeft. Over het verdelingsmodel, dat toch wezenlijk is veranderd, werd noch door de sector noch door de Kamer diepgaand gesproken.

Op de keuze van minister, Kamer en kunstenveld voor functionele boven territoriale decentralisatie wil ik hier niet ingaan. Het onderwerp is principieel van aard en een toelichting op mijn standpunt dat territoriale decentralisatie de voorkeur had verdiend, zou niet alleen een afzonderlijke beschouwing vergen, maar ook mosterd na de maaltijd zijn. Ook op het criterium voor het opnemen van instellingen in de basisinfrastructuur besteed ik verder geen aandacht, al moet gezegd dat de argumentatie (instellingen en functies waarbij 'naast artistieke ook bestuurlijke aspecten moeten meewegen bij de beoordeling') niet erg sterk is. Dit omdat het ten eerste volgens mij vaak zo zou moeten zijn dat bestuurlijke aspecten mede een rol spelen bij het toekennen

---

van subsidie, en het er ten tweede toe heeft geleid dat er her en der erg diffuse demarcatielijnen zijn ontstaan.

Het interessantste aspect van de nieuwe situatie is de manier waarop straks de instellingen die onderdeel uitmaken van de basisinfrastructuur kwalitatief beoordeeld gaan worden. De minister heeft aangekondigd dat voor een deel hiervan een systeem van visitatie zal worden geïntroduceerd.

Vanuit bestuurlijk oogpunt zijn twee vragen hierbij van belang. De eerste betreft de vraag hoe de visitaties georganiseerd zullen worden, wie ze zullen gaan uitvoeren en hoe (deskundigen uit de kring van) de lagere overheden hierbij betrokken zullen worden. Dat laatste moet voor een aantal functies beslist wenselijk worden geacht en zou, als er een vorm voor wordt gevonden, een belangrijke verbetering kunnen zijn ten opzichte van de oude systematiek. De tweede vraag die zich aandient, is hoe met de uitkomsten van de visitaties in bestuurlijke zin zal worden omgegaan. Uiteraard zullen de rapportages van de visitatiecommissies in eerste instantie voor het instellingsmanagement bestemd zijn, maar daarnaast moet bepaald worden hoe minister, Kamer (en andere overheden?) over de kwaliteit in de sector worden geïnformeerd, welke gevolgen de minister aan rapportages kan verbinden en of andere overheden daar eventueel bij betrokken worden. Hier ligt nog een fors terrein braak en het wachten is op berichten van het ministerie over de manier waarop een en ander aangepakt zal worden.

De minister als systeembeheerder

In de cultuursector dienen zich helaas zelden nieuwe punten van debat aan, zoals in de afgelopen periode weer is gebleken. Het subsidie-instrument is en blijft veruit het belangrijkste beleidsmiddel dat de overheid in de sector ter beschikking staat. Door dit instrument echter almaar verder uit handen te geven (in de loop der jaren is er steeds meer functioneel gedecentraliseerd naar de fondsen), komt de minister meer en meer in de rol van systeembeheerder terecht. In het verlengde van deze ontwikkeling dient zich de vraag aan, welke hoofdlijnen er überhaupt voor het parlement overblijven om over te discussiëren. Het feit dat Van der Laan in haar voorstel tot wijziging van de Wet op het specifiek cultuurbeleid (2005)ⁱⁱ in eerste instantie de Cultuurnota als zelfstandig,

---

integraal en periodiek beleidsinstrument afschafte ten gunste van een veel vrijblijvender notasystematiek, is wat dit betreft veelzeggend.

Hoewel dit voornemen later op aandringen van onder andere de Raad voor Cultuur, het IPO en de VNG werd omgebogen tot de verplichting voor de minister om één keer in de vier jaar de Kamer te blijven berichten over de hoofdlijnen van het cultuurbeleid,ⁱⁱⁱ liet de inzet van Van der Laan aan duidelijkheid niets te wensen over. In feite koerste zij aan op een terugkeer naar de periode van vóór de introductie van de Cultuurnota, toen alleen de jaarlijkse begroting aanleiding gaf om een bredere visie op het cultuurbeleid naar voren te brengen en er verder naar bevind van zaken deelnota's over onderdelen van de sector werden uitgebracht en bediscussieerd. Ofschoon de vierjaarlijkse hoofdlijnennotitie nu toch bij wet gewaarborgd wordt, is het de vraag wat hiervan materieel de betekenis zal zijn. Zal de minister zich actief gaan bezighouden met de beleidsregels en de uitvoeringspraktijk van de fondsen? En, belangrijker nog; zullen de Kamerleden het beleid van de fondsen en bijvoorbeeld de methodiek van visitatie die voor de structureel gesubsidieerde instellingen wordt ontworpen, interessant genoeg vinden voor een cultuurpolitiek debat?

Het gevaar dreigt dat de Kamer ieder gevoel van urgentie om over cultuur te debatteren zal verliezen, nu de traditionele discussie over wat waarom gesubsidieerd wordt grotendeels verdwijnt. Daarmee zouden dan de goede bedoelingen van Van der Laan (het cultuurpolitieke debat stimuleren) in hun tegendeel verkeren, wat voor het draagvlak en de legitimatie van het cultuurbeleid een groot verlies is.

Aantasting immuunsysteem

Het grootste nadeel van de depolitisering die het gevolg is van de verfondsing, is mijns inziens dat het immuunsysteem tegen bezuinigingen erdoor wordt aangetast.^{iv} Dit komt niet alleen doordat het voor Kamerleden en bewindslieden gemakkelijker zal blijken te zijn om in economisch slechte tijden op de betrekkelijk anonieme, aan de overheid gelieerde fondsen te bezuinigen dan op culturele instellingen van vlees en bloed. Het komt ook doordat de onderlinge afhankelijkheid en verwevenheid van de drie overheidsniveaus door de stelselherziening is afgenomen. Waar de afgelopen jaren

steeds bleek dat de cultuurconvenanten en daarin vervatte subsidiëringafspraken een opwaarts effect hadden op de beschikbare cultuurbudgetten, valt te vrezen dat in de toekomst – als de convenanten een ~~geringere~~ beperktere reikwijdte hebben – er bij de lagere overheden een veel geringer gevoel van urgentie zal zijn als het gaat om het in stand houden of uitbouwen van bepaalde culturele instellingen.

Cruciaal daarbij zal zijn hoe de fondsen gaan opereren. Blijven het tamelijk autonome, hoofdzakelijk op kunstproductie gerichte subsidieloketten waar het kwaliteitsoordeel van de ingewijden doorslaggevend is? Of wordt de brug geslagen naar meer samenwerking met de lagere overheden? Dit is het essentiële punt in het functioneren van het nieuwe verdeelsysteem, zoals ook door de Raad voor Cultuur in zijn advies over de hoofdlijnen voor het cultuurbeleid 2009-2012 werd onderkend: ‘De zogenoemde verfondsing van talrijke meerjarige gesubsidieerde instellingen dreigt de samenhang in bestuurlijke verantwoordelijkheid van steden en regio’s voor meerjarig gesubsidieerde instellingen in hun gebied te compliceren: die overheden zullen straks met zowel de minister als met de verschillende fondsen moeten onderhandelen. De Raad acht dat een moeilijke situatie.’^v

Quango’s

Wat binnen de cultuursector zo mooi ‘fonds’ heet en buiten de sector gewoonlijk zelfstandig bestuursorgaan wordt genoemd, wordt in Engeland wel aangeduid met ‘quango’, oftewel een quasi autonome non-gouvernementele organisatie. Met deze omschrijving wordt het karakter van dit type organisaties goed weergegeven. Quango’s voeren taken uit die eigenlijk aan de regering zijn voorbehouden en die worden gereguleerd en gefinancierd door de overheid. Niettemin is een quango zover verzelfstandigd dat de leiding ervan vele kenmerken heeft van die van een particulier bedrijf. Er is dus sprake van een soort schemerzone tussen markt en staat: de quango is niet volledig [geprivatiseerd](#) (zoals de spoorwegen en de post dat zijn), maar ze opereert op grotere afstand van de politiek en is dus onderworpen aan een minder sterke parlementaire controle.

Met de quango's in de cultuursector kan het twee kanten op gaan. Voor de ontwikkeling van de sector en de wisselwerking met de drie overheidsniveaus binnen het Huis van Thorbecke is het goed deze richtingen voor ogen te houden. In het ongunstige geval ontwikkelen de cultuurfondsen zich tot eigenzinnige koninkrijken die, gedreven door de smaakvoorkeuren van de professionals, hun eigen missie en visie volgen, min of meer los van de publieke context waarbinnen ze opereren. In zijn essay *Georganiseerde jaloezie* (2007)

beschreef Hans Onno van den Berg op een treffende manier hoe een al te sterke oriëntatie op *peer review* kan leiden tot ruzie en uitsluiting alsmede tot beoordelingsdrukte en ondermijning van de legitimatie voor de rijksfinanciering.^{vi}

In het gunstigste geval blijven de fondsen dicht bij hun publieke taak en vervullen zij een schakelfunctie tussen de overheid, de kunstproducenten en het publiek als afnemer van de kunstuitingen. Gehoopt mag worden dat de fondsen die in relatie tot de doorgevoerde stelselherziening van belang zijn (vooral de Mondriaanstichting, het Nederlands Fonds voor Podiumkunsten+ en het Fonds voor Cultuurparticipatie) het op zich zullen nemen om deze koers in te zetten. Concreet betekent dit dat deze fondsen zich open moeten stellen voor overleg en samenwerking met de lagere overheden, dat zij bereid moeten zijn met deze overheden mee te denken en – het belangrijkste en misschien ook het moeilijkste – dat zij zich in hun keuzen niet alleen moeten laten leiden door het criterium van artistieke kwaliteit zoals gedefinieerd door de kunstprofessionals, maar dat ruimere opvattingen over wat de moeite van het subsidiëren waard is een plaats zullen krijgen.

Betere aansturing

Gezien het belang van een goede legitimering van het opereren van de fondsen, alsook van het daadwerkelijk tot stand brengen van samenwerking tussen de fondsen en de lagere overheden (het oplossen van de 'moeilijke situatie' waarover de Raad voor Cultuur sprak, zie boven), zou het goed zijn als de minister op voorhand de aansturing van de fondsen wat zou aanscherpen. Tot dusverre was het zo dat dit soort quango's – als de oprichtingsperikelen eenmaal voorbij waren – redelijk ongestoord hun gang

konden gaan in het schemergebied tussen staat en particulier initiatief. De beleidsruimte voor de fondsen is altijd tamelijk groot geweest, wat door het kunstenveld doorgaans erg is geapprecieerd, maar door provincies en gemeenten soms tandenknarsend wordt aangezien.

In een aantal opzichten zou de samenwerking tussen fondsen en lagere overheden een handje kunnen worden geholpen. Voorkomen moet namelijk worden dat de democratisch gekozen bestuurders van provincies en gemeenten met de pet in de hand langs een fonds moeten, om daar vervolgens afgescheept te worden met een uiteenzetting over het primaat van de artistieke kwaliteit. Dat is staatsrechtelijk niet alleen een vreemde figuur, maar is ook niet de manier waarop we zouden moeten willen dat onze overheden, ook al zijn ze in het Huis van Thorbecke wat lager in rang, behandeld worden.

Een eerste manier om de wisselwerking te verbeteren kan zijn dat de minister, die op grond van artikel 10 lid 2 van de Wet op het specifiek cultuurbeleid is gemachtigd om de bestuursleden van een fonds te benoemen, ervoor zorgt dat er enkele leden (bijvoorbeeld twee per bestuur) uit de kring van de provincies en de gemeenten in de besturen worden gezet.^{vii} Op die manier krijgen de lagere overheden indirect invloed op het beleid van de fondsen en – belangrijker nog – wordt een vorm van toezicht vanuit de lagere overheden gewaarborgd. Hiermee wordt een prima *safety pin* ingebouwd om een solistisch optreden aan zowel de fondsen als de rijksoverheid (als financier en toezichthouder) te voorkomen.

Een tweede manier om de samenwerking tussen fondsen en lagere overheden te bevorderen, kan worden gevonden in de wijze waarop de fondsen hun beleid en hun keuzen verantwoorden. Gedacht kan worden aan een aantal door Rijk, IPO en VNG gezamenlijk te formuleren criteria waaraan de jaarverslagen en jaarrekeningen van de fondsen zouden moeten voldoen. Concreet kan het hierbij bijvoorbeeld gaan om het vermelden van de geografische spreiding van de aanvragen (zowel in absolute aantallen als in bedragen) alsmede van de toegekende subsidies. Ook zou een toelichting op deze spreiding verplicht kunnen worden gesteld, alsmede een verantwoording van de wijze waarop in het achterliggende jaar is samengewerkt met (en ingespeeld op) vragen en

---

wensen vanuit provincies en gemeenten. De op deze manier ingerichte jaarverslagen kunnen vervolgens ten grondslag liggen aan een jaarlijks gesprek met Rijk, IPO en VNG over het gevoerde beleid. Mochten IPO en VNG zich niet in dit beleid kunnen vinden, dan zouden zij zich vervolgens tot de minister en zelfs de Kamer moeten kunnen wenden om hierover een uitspraak te vragen. Dat zou nog eens een interessante uiting kunnen zijn van het cultuurpolitieke debat waarover Van der Laan in haar nota *Verschil Maken* sprak.

Programmatistische samenwerking

Een derde methode om de fondsen een actievere rol te geven in de culturele ontwikkeling van steden en regio's, is het maken van programmatistische afspraken hierover. Steden en provincies kunnen expliciete ideeën hebben over de groei die hun culturele infrastructuur op onderdelen zou moeten doormaken. Vaak zoeken zij een partner die hen hierbij zowel financieel als inhoudelijk (bijvoorbeeld het verhogen van het kwaliteitsniveau of het publieksbereik) zou kunnen helpen. De fondsen zouden hierin een prima rol kunnen spelen, te vergelijken met de rol die bijvoorbeeld een organisatie als NOC*NSF speelt, die probeert om door middel van projecten de top- en de breedtesport in Nederland te stimuleren.

In 1995, bij de invoering van de landsdelige cultuurconvenanten, leefde een vergelijkbare gedachte ook al. Het idee was destijds dat de steden en de regio's, maar analogie van een toen gangbare systematiek op het terrein van de ruimtelijke ordening, in een beleidsdocument zouden articuleren welke wensen en behoeften zij hadden op het vlak van hun culturele infrastructuur, waarna zij tezamen met het Rijk een strategie zouden ontwikkelen om deze doelen te realiseren.

In de eerste cultuurprofielen die door de steden en landsdelen werden geformuleerd, was dit uitgangspunt ook te herkennen. Helaas echter bestond bij het Rijk destijds niet de wil of de mogelijkheid om deze benadering op te pakken en verder te brengen. Zodoende verwerden de cultuurconvenanten van potentiële gezamenlijke strategiedocumenten tot lijstjes met betaalafspraken, eenvoudige overzichten waarin staat hoeveel iedere overheid in het exploitatietekort van een instelling zal bijdragen –

en dat ook nog eens beperkt tot alleen die instellingen die een positief advies van de Raad voor Cultuur hadden gekregen. Saillant in dit verband is dat er in januari van dit jaar bij de provincies en de gemeenten buiten de Randstad geen animo bestond om de nieuwe cultuurconvenanten (voor de periode 2009-2012) te ondertekenen. Reden: over de inhoud had met het ministerie op geen enkele manier een beleidsmatig gesprek plaatsgevonden. Bovendien was er van de door de lagere overheden beoogde normering van functies bij instellingen niets terechtgekomen. Dit geeft aan dat het nieuwe subsidiestelsel in ieder geval in de relatie tussen de overheden nog niet heeft geleid tot het gewenst cultuurpolitieke debat. Het enige, in betekenis overigens niet geringe, positieve effect dat sinds 1996 is opgetreden dankzij de cultuurconvenanten is de al eerder genoemde opwaartse druk die ervan is uitgegaan op de cultuurbudgetten van de betrokken overheden.

Het zou waardevol zijn als de fondsen er in de komende jaren in zouden slagen om alsnog een methode te ontwikkelen om in samenspraak met steden en regio's een bijdrage te leveren aan de doorontwikkeling van beloftevolle initiatieven. Dit kan door gezamenlijk projecten te definiëren die niet in hoofdzaak door het kwaliteitsoordeel gedomineerd worden en die georiënteerd zijn op infrastructurele versterking. Een bundeling van projecten gericht op een bepaald doel kan uitgroeien tot een breder programma (bijvoorbeeld gericht op het verbeteren van het aanbod aan jeugdopera in een bepaald deel van het land of op het versterken van de middeninstellingen in de beeldende kunst, of op het ondersteunen van de ambitie van een stad om Culturele Hoofdstad van Europa te worden) en zodoende een synergie tussen actoren tweebrengen die anders achterwege blijft.

Ontvankelijkheidstoets

Een vierde manier om de wisselwerking tussen de fondsen en de lagere overheden te bevorderen betreft de manier waarop wordt omgegaan met subsidieaanvragen. Jaren geleden, als beleidsambtenaar van de gemeente Utrecht, constateerde ik bij een bezoek aan het Fonds voor de Podiumkunsten het volgende. Bij het fonds werd mij een uitdraai getoond van de Utrechtse podiumkunstinstanties die in het achterliggende jaar

subsidie bij het fonds hadden aangevraagd. Dit bleken er meer dan dertig te zijn en voor een aanzienlijk deel waren deze groepen mij (lees: de gemeente en de gemeentelijke adviescommissie podiumkunsten) onbekend, of was het mij bekend dat ze nooit enige vorm van subsidie van de gemeente hadden ontvangen. Een medewerker van het fonds legde uit hoe prudent met de aanvragen werd omgegaan en hoe intensief er door de commissies van het fonds werd gemonitord en vergaderd. Ik was onder de indruk, maar vooral ook verbaasd. Naar mijn mening zouden zowel de lagere overheden als de fondsen er mee gebaat zijn als de fondsen een ontvankelijkheidstoets zouden invoeren bij subsidieaanvragen, inhoudende dat een aanvraag alleen in behandeling wordt genomen als de betreffende instelling op enigerlei wijze eerder een activiteitsubsidie van enige substantie heeft ontvangen van de lokale of provinciale overheid.^{viii} Met een dergelijke toets zouden veel doelen tegelijk worden bereikt:

- de administratieve druk op de fondsen neemt af, hun kosten dalen^{ix};
- instellingen worden gestimuleerd eerst bij de meest nabije overheid aan te kloppen alvorens het hogerop te zoeken; zij moeten zich daartoe inspannen om zich lokaal en regionaal ‘in de kijker te spelen’ en zich zowel artistiek als bedrijfsmatig en qua publieksbenadering te bewijzen;
- veel dubbel werk vervalst; alle het merendeel van de provincies en grotere gemeenten werkt met externe commissies die de artistieke kwaliteit beoordelen; als deze negatief oordelen over een subsidieaanvraag is het overbodig om de beoordeling nog eens te laten overdoen door een commissie van een landelijk fonds;
- de lagere overheden krijgen een duidelijke ‘eerstelijns’ verantwoordelijkheid: hun beleidsmatige keuzes worden van groter gewicht en als zij een instelling niet wensen te subsidiëren vanwege andere prioriteiten, wordt hun oordeel niet langer niet ‘doorkruist’ door een landelijk fonds dat op grote afstand staat en de betreffende instelling zomaar de moeite waard kan vinden om incidenteel te ondersteunen, met vaak het bekende *camel nose*-effect tot gevolg;
- behalve het artistieke niveau worden ook andere factoren in de beoordeling van belang; provincies en zeker gemeenten zijn doorgaans niet monomaan gericht op

---

artistieke kwaliteit, maar kijken ook naar de inbedding van een initiatief in de stedelijke en regionale context, naar de inspanningen op het gebied van publieksbereik, naar de relatie met andere plaatselijke initiatieven, naar de kwaliteit van de bedrijfsvoering, naar de educatieve activiteiten en dergelijke. Allemaal factoren die voor het culturele klimaat en de culturele infrastructuur van een stad of regio van groot belang zijn, maar door een landelijk fonds bijna nooit worden meegewogen, zeker niet als het om een projectaanvraag of een incidentele subsidie gaat.

Behalve deze voordelen mag van een ontvankelijkheidstoets nóg een belangrijk positief effect worden verwacht. De druk op lagere overheden om initiatieven te subsidiëren opdat dan ook een landelijk fonds mogelijk zijn steun zal geven, zal groot worden. Van onderop zal zodoende als het ware een vraag om matchingsgeld tot stand komen die een goede voedingsbodem vormt voor het coproduceren van beleid (fonds en lagere overheden) en het treffen van arrangementen om gewenste ontwikkelingsrichtingen te stimuleren. In feite kan hiermee worden bereikt dat de meest succesvolle vorm cultuursubsidiëring, de *matchingsconstructie*, een nog grotere rol gaat spelen in de sector.

Fonds Culturele Structuurversterking

Het matchingsprincipe brengt mij bij het slot van deze beschouwing en voert weer terug naar het punt waarmee ik begon: de stelselherziening en de rol van het Rijk. Zo goed als de fondsen het op zich kunnen nemen om, al dan niet projectmatig, met de lagere overheden tot afspraken te komen over gewenste vormen van culturele ontwikkeling, zo ook zou het Rijk dit kunnen doen. In augustus 2007 stelden IPO en VNG in hun gezamenlijke reactie op de nota *Kunst van Leven* ook dat de minister kansen mist door de programmatische samenwerking te beperken tot het domein van de cultuurparticipatie. In dit verband schreven zij: ‘Samenwerkingsafspraken met de medeoverheden op het snijvlak van cultuur en ruimte en cultuur en economie zorgen voor een bredere verankering van kunst en cultuur in de samenleving en helpen de

---

minister bij zijn ambities op het terrein van “Mooier Nederland” en innovatie te realiseren.’^x

In dit kader is het wel van belang om te constateren dat het frappant is dat het ministerie van OCW en in het bijzonder de directie Kunsten in de achterliggende jaren nooit heeft kunnen beschikken over een substantieel investeringsbudget of een pot met risicokapitaal die een dergelijke benadering zou kunnen faciliteren. Waar andere departementen en ook de lagere overheden investeringsgeld kunnen inzetten om gewenste ontwikkelingen mogelijk te maken en waar in de hoek van de Monumentenzorg investeringssubsidies bestaan (zij het altijd gekoppeld aan specifieke restauratieprojecten), staat de minister wat betreft de kunsten met lege handen. Hij beschikt enkel over het (steeds verder ingekrompen) subsidie-instrument, maar ontbeert de mogelijkheden om gewenste ontwikkelingen – in partnerschap met anderen – echt aan te jagen en een richting op te sturen. De fondsen zijn in dit opzicht van te geringe betekenis, te zeer disciplinegebonden en bovendien onvoldoende politiek gelegitimeerd.

Zoals er een Fonds Economische Structuurversterking (FES) is, gevoed uit de aardgasbaten en beheerd door de minister van Financiën, zo zou er – in handen van de minister van Cultuur – ook een Fonds Culturele Structuurversterking mogen zijn, bescheidener van opzet (in het FES gaan miljarden om), maar als bron voor risicovolle investeringen bijzonder waardevol bij het sluiten van allianties en het teweegbrengen van nieuwe dynamiek. Misschien een voorstel dat doet denken aan de cultuurpolitiek zoals we die uit Frankrijk kennen, maar voor de liefhebbers van de kunsten zal dit geen bezwaar zijn. En het kan in ieder geval leiden tot nieuwe voeding voor het debat over cultuur in de landelijke politiek.

Cor Wijn is adviseur kunst- en cultuurbeleid en medevenoot bij Hylkema Consultants

---

[streamers]

1. De stelselherziening was volgens velen onafwendbaar
2. In de cultuursector dienen zich helaas zelden nieuwe punten van debat aan
3. Het gevaar dreigt dat de Kamer ieder gevoel van urgentie om over cultuur te debatteren zal verliezen
4. Het zou goed zijn als de minister de aansturing van de fondsen zou aanscherpen
5. Er zou een Fonds Culturele Structuurversterking mogen zijn

---

ⁱ Kamerstukken II 2004/05, 28 989, nr. 22.

ⁱⁱ Kamerstukken II 2004/05, 30 847, nr. 1 e.v.

ⁱⁱⁱ Artikel 3 Wet op het specifiek cultuurbeleid, Kamerstukken II 2004/05, 30 847, nr. 1 e.v.

^{iv} Met dank aan Leo zum Vörde sive Vörding, hoofd cultuur van de gemeente Maastricht, die dit begrip in deze context heeft gemunt.

^v Raad voor Cultuur, *Innoveren, participeren!* Den Haag, maart 2007, p. 36.

^{vi} H.O. van den Berg, *Georganiseerde jaloezie*, In: *NRC*, 23 november 2007, p. C10.

^{vii} In artikel 10 lid 2 is ook vastgelegd dat in de statuten van de fondsen kan worden bepaald dat leden na voordracht van één of meer in de statuten genoemde organisaties kunnen worden benoemd. Dit vormt een prima aangrijpingspunt om de inbreng vanuit provinciale en gemeentelijke kring te verankeren.

^{viii} Tenzij de betreffende instelling te maken heeft met lagere overheden die niet over een productie- of experimentenbudget beschikken. Dan gaat dit verhaal natuurlijk niet op en zou een aanvraag direct door het landelijke fonds behandeld moeten worden.

^{ix} Om een indruk te geven: het Fonds voor de Amateurkunst en Podiumkunsten ontving, volgens het laatst beschikbare financiële jaarverslag, in 2006 € 18.676.458 subsidie van het ministerie van OCW en anderen, waarvan € 16.567.047 (88,7%) werd uitgekeerd aan activiteitsubsidies, een overhead van 11,3%.

^x Brief IPO en VNG aan Tweede Kamer der Staten Generaal, Den Haag, 30 augustus 2007, p. 3.